

LLEI 1/2006. DE 3 DE MARÇ, DE VOLUNTATS ANTICIPADES¹

(BOIB núm. 036, de 11 de març de 2006)

EXPOSICIÓ DE MOTIUS

El títol I de la Constitució Espanyola, dedicat als drets i als deures fonamentals, a l'article 10 estableix —entre d'altres— la dignitat de la persona com a fonament de l'ordre públic i de la pau social. I entre els principis rectors de la política social (capítol III), a l'article 43, reconeix el dret a la protecció de la salut.

L'article 10, apartats 14 i 23, de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears atribueix a la comunitat autònoma la competència exclusiva en matèria de sanitat i de conservació, modificació i desenvolupament del dret civil de la comunitat autònoma, respectivament. En virtut d'aquesta competència s'aprovà la Llei 5/2003, de 4 d'abril, de salut de les Illes Balears. La secció 7a del capítol III del títol I —relatiu als drets i als deures dels ciutadans en l'àmbit sanitari— està dedicada al dret a manifestar les voluntats anticipadament, i el seu article 18 regula de manera genèrica les voluntats anticipades.

En base al respecte i a la promoció de l'autonomia de les persones, com a valor en el qual s'ha de fonamentar el desenvolupament de les voluntats anticipades, amb aquesta llei es pretén regular —ara sí de manera detallada— l'exercici d'aquest dret a manifestar quina és la voluntat de la persona quan es troba en una situació en què està impossibilitada de manifestar-la. Precisament per tot això s'ha de destacar que l'eficàcia del document que conté la declaració de voluntat vital anticipada queda condicionada que, arribat el moment, l'atorgant no pugui expressar la seva voluntat; ja que, si pot fer-ho, la seva voluntat manifesta prevaldrà sobre les instruccions prèvies que pugui contenir el document.

El Conveni per a la protecció dels drets humans i la dignitat de l'ésser humà respecte de les aplicacions de la biologia i la medicina —subscrit a Oviedo el 4 d'abril del 1997 i que entrà en vigor l'1 de gener del 2000— estableix expressament la possibilitat que qualsevol persona expressi els seus desigs amb anterioritat a una intervenció mèdica en el cas que, arribat el moment, no estigui en situació d'expressar la seva voluntat. Aquesta declaració de voluntat vital anticipada es configura com un instrument ampli en el qual es poden contenir tant les instruccions expresses que el pacient determini per a una situació en què estigui privat de la seva capacitat de decidir (la qual cosa s'anomena testament vital), com altres possibilitats, com ara les seves opcions personals davant determinades situacions vitals (anomenada comunament història de valors), la designació d'altres persones que duguin a terme la seva voluntat i també la seva decisió expressa respecte d'altres matèries com la donació d'òrgans en el cas de defunció.

¹ Aquesta Llei ha estat modificada per la Llei 4/2015, de 23 de març, de drets i garanties de la persona en el procés de morir (BOIB núm. 44, de 28 de març de 2015). Cal tenir en compte que la Llei 4/2015, de 23 de març, abans esmentada, estableix un període de tres mesos des de la publicació de la norma fins al començament de la seva vigència.

Indiscutiblement, es consideraran no donades les instruccions contràries a l'ordenament jurídic. En aquest sentit, interessa destacar que la norma no empara de cap manera l'eutanàsia activa i directa. La Conselleria de Salut i Consum ha de regular el procediment per garantir que es compleixin les instruccions donades i, a més, ha d'habilitar els recursos suficients quan algun facultatiu declari la seva objecció de consciència.

És important destacar que, per exercir el dret a formalitzar una declaració de voluntat vital anticipada, aquesta llei possibilita aquest exercici a qualsevol persona major d'edat amb plena capacitat d'obrar, ja que s'entén que la voluntat manifestada té tal transcendència que excedeix el camp patrimonial.

Per això, no es considera oportú donar als menors d'edat emancipats la possibilitat de fer aquesta classe de declaracions —de la mateixa manera que, encara que estiguin assimilats als majors d'edat pel que fa a la capacitat patrimonial, estan privats de la possibilitat d'exercir el dret de sufragi, actiu o passiu.

La formalització del document amb què es plasma aquella voluntat o aquelles instruccions prèvies s'ha de fer davant un notari, davant la persona encarregada del Registre de voluntats anticipades o davant tres testimonis. En aquest darrer supòsit, s'exigeix només que siguin majors d'edat, que tinguin plena capacitat d'obrar i que coneguin la persona atorgant, però no s'estableixen prohibicions a determinades persones per raó de parentiu o de vincle matrimonial, ja que s'entén que a causa de la naturalesa de la declaració de voluntat segurament es faria davant les persones amb les quals es té un vincle afectiu major —que és una condició que es pot presumir habitualment dels parents i dels propparents.

Els destinataris de la voluntat manifestada són els centres mèdics i els professionals sanitaris que han d'atendre la persona atorgant en el moment en què hagin de prescriure o efectuar els actes recollits en aquestes instruccions, altres persones que s'hi puguin veure afectades per raó de la seva professió i els que la persona atorgant ha designat com a representants als documents de voluntats anticipades.

L'article 7 de la llei regula la possible modificació, substitució o revocació del document atorgat, actes per als quals s'exigeixen els mateixos requisits de capacitat que per al seu atorgament.

La norma estableix l'obligatorietat de la inscripció en el Registre de voluntats anticipades de les Illes Balears, que es crea a tal efecte. Amb aquesta fórmula s'ha perseguit garantir l'efectivitat d'aquesta declaració fent-la accessible als responsables de l'atenció sanitària, que en podrien prescindir si no coneguessin que s'ha efectuat tal declaració.

En aquest registre —que ha de funcionar d'acord amb els principis de confidencialitat i de connexió amb el Registre nacional d'instruccions prèvies, creat per l'article 11.5 de la Llei 41/2002, de 14 de novembre, i amb el de donants d'òrgans— s'han d'inscriure els documents d'atorgament, modificació, substitució i aquells pels quals es deixa sense efecte el document de voluntats anticipades. Per la seva funció, és necessari establir els mecanismes que permetin consultar aquest registre a tot el personal sanitari responsable de l'atenció sanitària de qualsevol persona que es trobi en una situació que li impedeixi prendre decisions per ella mateixa en qualsevol moment.

Com a conseqüència de tot el que s'ha exposat, aquesta llei estableix un sistema d'accés i de comunicació d'aquests documents, de manera que la seva existència es pugui detectar amb facilitat i eficàcia.

En la disposició derogatòria única es deroga l'article 18 de la Llei 5/2003, de 4 d'abril, de salut de les Illes Balears, que regulava de manera esgarriada la declaració de voluntats anticipades.

Per últim, en la disposició final segona es preveu ampliar el termini general de *vacatio legis*: atesa la necessitat que la Conselleria de Salut i Consum organitzi i posi en funcionament el Registre de voluntats anticipades i pugui fer la campanya de divulgació de la figura, s'entén convenient establir un període de tres mesos des de la publicació de la norma fins al començament de la seva vigència.

Article 1. Concepte de voluntats anticipades²

Als efectes d'aquesta llei, les voluntats anticipades consisteixen en una declaració de voluntat unilateral emesa lliurement per una persona major d'edat i amb capacitat d'obrar plena, per menors d'edat emancipats o amb 16 anys complerts, mitjançant la qual s'indica l'abast de les actuacions mèdiques o d'altres que siguin procedents, previstes per aquesta llei, només en els casos en què concorrin circumstàncies que no li permetin expressar la seva voluntat.

Article 2. Contingut

Les voluntats anticipades podran contenir:

- a) La manifestació dels seus objectius vitals i els seus valors personals.
- b) Les indicacions sobre com tenir cura de la seva salut donant instruccions sobre tractaments terapèutics que es volen rebre o evitar, inclosos els de caràcter experimental.
- c) Les instruccions per tal que, en un supòsit de situació crítica i irreversible respecte de la vida, s'eviti el patiment amb mesures terapèutiques adequades, encara que aquestes duguin implícit l'escurçament del procés vital, i que no es perllongui la vida artificialment ni s'endarrerixi el procés natural de la mort mitjançant tractaments desproporcionats.
- d) La decisió sobre el destí dels seus òrgans després de la defunció per a fins terapèutics i d'investigació. En aquest supòsit, no es requereix autorització de cap classe per a l'extracció i la utilització dels òrgans donats.
- e) La designació de la persona o de les persones que representin l'atorgant en els termes d'aquesta llei.
- f) La decisió sobre la incineració, la inhumació o altre destí del cos després de la defunció.

Article 3. Requisits

1. Les voluntats anticipades hauran de constar per escrit.
2. Al document de voluntats anticipades han de figurar el nom i els llinatges, el número del DNI o d'un document d'identitat equivalent i la signatura de l'atorgant, així com el lloc i la data de l'atorgament. Aquest document es pot formalitzar:
 - a) Davant notari.

² Article modificat per la Llei 4/2015, de 23 de març, esmentada en la nota 1.

- b) Davant personal funcionari públic habilitat a l'efecte per la conselleria competent en matèria de salut.
- c) Davant la persona encarregada del Registre de Voluntats Anticipades.
- d) Davant tres testimonis.

El personal funcionari públic a què es refereix la lletra b) anterior procedirà a la constatació de la personalitat i la capacitat de la persona autora de la declaració, així com a la verificació dels requisits formals determinants de la validesa de la declaració, que es preveuen en aquesta llei.

Els testimonis a què es refereix la lletra d) anterior han de ser majors d'edat amb capacitat d'obrar plena i han de conèixer l'atorgant.³

3. Si l'atorgant designa un o més representants, hauran de constar, així mateix, al document el nom, els llinatges, el número del DNI o d'un document d'identitat equivalent i la signatura de la persona o de les persones designades, amb l'acceptació expressa de ser-ho. Al igual que els testimonis, el representant o els representants designats hauran de ser majors d'edat i amb plena capacitat d'obrar.

4. Aquest document s'ha d'inscriure en el Registre de Voluntats Anticipades i, si pertoca, en el Registre de Donants d'Òrgans, i s'ha d'incorporar a la història clínica de l'interessat. La inscripció en el Registre s'ha d'efectuar a petició de l'atorgant, d'un dels testimonis, amb el seu consentiment, que es presumeix excepte en cas d'indicació contrària, o del notari, en cas d'haver-se atorgat el document notarialment. En qualsevol dels casos, la inscripció s'ha de sol·licitar en la forma, els terminis i els requisits que s'estableixin reglamentàriament.⁴

Article 4. Destinataris⁵

1. Són destinataris de les voluntats anticipades els hospitals, les clíniques, els centres de salut, els dispensaris, els metges o les metgesses o altres persones o organismes als quals correspongui complir la voluntat anticipada que es manifesta.

2. Quan es presti atenció sanitària a una persona que es trobi en una situació que li impedeixi prendre decisions per si mateixa, en els termes prevists en aquesta llei, els professionals sanitaris implicats en el procés hauran de consultar la seva història clínica per comprovar si hi ha constància de l'atorgament de la declaració de voluntat anticipada, i actuar conformement amb allò que s'hi hagi previst.

Article 5. Representants

L'atorgant pot designar un o diversos representants simultanis o successius perquè siguin els interlocutors vàlids a l'hora de dur a terme la voluntat continguda en el document.

La representació atorgada a favor del cònjuge o de la parella estable o de fet queda sense efecte per la interposició d'una demanda de nul·litat, de separació matrimonial o de divorci, o pel cessament de la convivència, a no ser que el declarant manifesti expressament que la representació continua vigent.

³ Apartat modificat per la Llei 4/2015, de 23 de març, esmentada en la nota 1.

⁴ Ídem nota anterior.

⁵ Article modificat per la Llei 4/2015, de 23 de març, esmentada en la nota 1.

Article 6. Compliment de les instruccions

La Conselleria de Salut i Consum ha de regular reglamentàriament el procediment adequat perquè es garanteixi el compliment de les instruccions donades per l'atorgant. En aquest sentit, en el cas que contra el compliment de les instruccions es manifestés l'objecció de consciència de qualque facultatiu, aquest ha de comunicar-ho a l'interessat o al seu representant i a la conselleria que ha de garantir els professionals sanitaris i els recursos suficients per atendre la voluntat manifestada.

Es tindran per no posades les instruccions contràries a l'ordenament jurídic o a la bona pràctica clínica o les que no es corresponguin exactament amb el supòsit de fet que la persona ha previst a l'hora d'emetre-les. En aquests casos, l'incompliment de les instruccions s'ha de motivar i s'ha d'anotar en la història clínica del pacient.

Article 7. Canvis

Les voluntats anticipades es poden modificar, substituir o deixar sense efecte en qualsevol moment, sempre que l'atorgant conservi la seva capacitat, en els termes de l'article 3.

Article 8. Registre de voluntats anticipades

1. Es crea el Registre de voluntats anticipades, dependent de la Conselleria de Salut i Consum, que funciona d'acord amb els principis de confidencialitat i de connexió amb el Registre nacional d'intencions prèvies i amb els de donants d'òrgans.

2. Els establiments sanitaris han de poder accedir al Registre de voluntats anticipades en qualsevol moment, i la Conselleria de Salut i Consum n'ha d'organitzar el funcionament de conformitat amb aquesta exigència de connexió permanent.

DISPOSICIÓ DEROGATÒRIA

Per la present llei es deroga l'article 18 de la Llei 5/2003, de 4 d'abril, de salut de les Illes Balears, i qualsevol altra norma que contravengui l'exposat en aquesta llei.

DISPOSICIONS FINALS

Disposició final primera

S'autoritza el Govern de les Illes Balears per dictar les disposicions necessàries per al desplegament d'aquesta llei.

Disposició final segona

Aquesta llei entrarà en vigor als tres mesos d'haver-se publicat en el Butlletí Oficial de les Illes Balears.